

Česko versus Lichtenštejnsko: Takže Štrasburk

Vláda Lichtenštejnského knížectví podala v srpnu 2020 mezistátní stížnost proti České republice u Evropského soudu pro lidská práva. I když se tato žaloba týká postupu českých úřadů a soudů vůči lichtenštejnským občanům v nedávné, již „polistopadové“ době, cesta obou zemí do Štrasburku začala už dávno. Zabraní majetku všech lichtenštejnských občanů v Československu kritizovala vláda ve Vaduzu již v roce 1945. V jedné z jejích prvních poválečných nót se píše, že konfiskace odporuje mezinárodnímu právu. Ostatně, české úřady si podle archivů byly porušení práva dobře vědomy. Využití Benešových dekretů coby trestního opatření vůči cizincům a navíc občanům neutrálního státu by bylo porušením mezinárodního práva, soudila třeba komise československého ministerstva spravedlnosti v roce 1947.

Diskuse, které se v letech 1945–1948 o zabraní majetku lichtenštejnských občanů na půdě československé vlády a jejích kancelářích vedly, ilustrují budoucí mocenské uspořádání v zemi: zatímco přesvědčený demokrat, profesor František Weyr, autor první československé ústavy z roku 1920, ve svých právních rozborech psal, že stát sice má právo vyvlastnit majetek cizincům nebo dokonce i hlavě cizího státu, ovšem vždy jen a pouze za „přiměřenou náhradu“, komunistický ministr zemědělství Július Ďuriš ve stejné době vyhrožoval, že pokud Nejvyšší správní soud vyslyší protesty Lichtenštejnů a konfiskaci bez náhrady odmítne, parlament schválí tzv. Lex Liechtenstein – a bude klid. Vzor: Lex Schwarzenberg.

Kdokoli dnes přemýšlí o tom, zda by bylo lepší, aby se obě země usoudily až do úmoru, anebo zda by se přece jen neměly diplomaticky dohodnout, měl by vědět, nač navazuje. Jak všeobecně známo, československým úřadům se podařilo zavřít Lichtenštejny do šuplíku Benešových dekretů jenom za tu cenu, že je úřady svévolně prohlásily za Němce. Zemský národní výbor v Brně řekl, že neexistuje nic jako lichtenštejnská národnost a je úplně jedno, že ti lidé vlastní pas lichten-

štejnský. Protože nejen v Brně, ale v celé zemi se přece ví, že „Lichtenštejnsko je osídleno Němci“.

Oněch diskriminačních citátů lze v archívech najít stovky. Ovšem málokdo si možná uvědomuje, že zcela totožné argumenty o neexistenci lichtenštejnské národnosti používali nacisté, když se Hitlerovo Německo chystalo zabrat Lichtenštejnsko. (Že se tak nestalo, a proč, jsme ukázali v jednom z minulých dílů tohoto seriálu.) Kdo si shodnou rétoriku uvědomoval velmi dobře, byli samozřejmě Lichtenštejnci sami a také řada mezinárodních expertů. Třeba Erwin H. Loewenfeld z univerzity v Cambridge v roce 1947 radil, aby se knížectví obrátilo na OSN, protože podle něj konfiskací majetku došlo v Československu k porušení lidských práv lichtenštejnských občanů. Profesor František Weyr naopak považoval šance Československa tváří v tvář OSN za vysoké. Zajímavý je ale důvod: i kdyby prý OSN případ posoudilo, a i kdyby se chystalo dát Lichtenštejnsku za pravdu, Sovětský svaz by využil práva „veto“ a případ by ve prospěch Československa zablokoval... Jak po mnoho let nesvobody hlásala hlavička deníku Rudé Právo: Proletáři všech zemí, spojte se!

„Československo těžilo z faktu, že v podstatě neexistoval způsob, jak jej bez jeho vlastního souhlasu pohnat k mezinárodnímu soudu. Vedle toho existovaly i pochybnosti o zákonnosti kroků vůči Lichtenštejnům z pohledu vnitrostátního práva. Zde však měl stát řadu možností, jak různé vady hlavně procesní povahy zahladit a konfiskaci obhájit (v případě nezbytí i za pomoci tzv. lex Liechtenstein). Pražské vládní kruhy, jimž po osvobození země v roce 1945 dominovali komunisté, k lichtenštejnské otázce přistupovaly politicky. Přesto existovaly (nepříliš četné) signály, že by vládní místa mohla být ochotna uvažovat o smírném řešení sporu. Možný kompromis pak definitivně vyloučil komunistický převrat z února 1948.“

(Historik Václav Horčíčka)

Zastávka v Haagu?

Všichni lichtenštejnští občané, zbavení v poválečném Československu majetku, kteří se snažili bránit, brzy pochopili, že úřady i soudy nově vznikající komunistické diktatury udělají vše, aby v rámci „domácího práva“ konfiskaci udržely. Problém byl, že Lichtenštejnsko jako stát nemělo jak donutit Prahu k souhlasu s předložením sporu Mezinárodnímu soudnímu dvoru v Haagu. Ani v letech 1945–1948, ani po roce 1989, kdy k překvapení všech dotčených nebo zasvěcených Lichtenštejnců demokratické vlády v Praze a jejich úřady pokračovaly ve věci majetku v taktice i rétorice Júlia Ďuriše.

O to větší překvapení přineslo září 2019. Série sporů mezi Nadací knížete z Lichtenštejna a Českou republikou se tehdy zastavila u Okresního soudu Kolín, kam právní zástupci státního podniku Lesy ČR zaslali s předstihem písemné stanovisko, v němž tvrdili, že okresní soudy České republiky nemají pravomoci rozhodovat spor, jehož podstatou jsou podle žalobců opakované rozpory „s mezinárodními smlouvami a obyčejí mezinárodního práva, ... z nichž nejzávažnější má být neoprávněný zásah do mezinárodní právní exekuční imunity hlavy státu“. Dle názoru Lesy ČR, pokračoval dokument, „je příslušný k řešení obdobných sporů Mezinárodní soudní dvůr“.

Budova vlády Lichtenštejnského knížectví ve Vaduzu.

